

bántó színvonal-ingadozásról ne eshessen szó. Igaz ugyan, hogy formai újításokról, a hagyományos novellaszerkezet széttörését célzó kísérletekről sem beszélhetünk, amiért is az írói megközelítést illetőleg helyénvalónak tetszik a megállapítás: realizisztikus felfogású és tradicionális eszközökkel építkező, többnyire tárgyilagos leírásokra és néhány szavas párbeszédre szorítkozó, feszességig tömör írásaiban Hornyik György annyit mond el a tárgyakat képező és jobbára hétköznapiak mondható emberi helyzetekről, amennyi ezekből ebben a jól bejáratott novellatípusba besűrítendő; lehetőségeit legjobb írásaiban maximálisan ki is aknázza. Ennek köszönhető, hogy a *Parcellát* az utóbbi évek egyik legkiegyenlítettebb szintű és legegységesebb elképzelés szerint fogant novella köteteként emlegethetjük. Szerzőnk önmagával szembeni szigorúsága ezért tűnik számunkra alapján véve „kifizetődő befektetésnek”. Erkölcsei értelemben mindenesetre.

VARGA Zoltán

HÍRADÁS A CSILLAGBÖRTÖNBŐL

Vladislav Rotbart: *Ne feledd el régi barátod*. Forum Könyvkiadó, Újvidék, 1979

„A jugoszláv népfelszabadító mozgalom résztvevőinek harca a szegedi Csillagbörtönben” alcím alatt Vladislav Rotbart izgalmas korszakot, gazdag fényképanyagot és hasonmásban számos írásos dokumentumot tett közzé a Forum gondozásában megjelent könyvében. Rotbart a kor tanúja és cselekvő résztvevője, az illegalitás kemény idejében megéledt „krónikás”, a Csillagbörtön rabja ezzel a könyvvel tartós emléket emel a népfelszabadító háború egy különleges frontjának, a börtön rácsai mögött folyó ádáz ellenállásnak és harcnak. Rotbart minden sorából, megfogalmazásának minden mondatából felizzik rabtársainak, harcostársainak, elvtársainak szeretete, féltése és az az emlékirói törekvés, hogy 752, kínzásoknak, megaláztatásoknak alávetett sorstársáról tartós emlékképet állítson össze.

Az emlékirat dokumentálásán és megírásán hat éven át dolgozott. Kitartóan kutatott azokban a levéltárakban, könyvtárakban és már publikált anyagokban, amelyekben bármit is fellelhetett könyvének adatai közül. Ezeknek az adatoknak mozaikszerű elrendezése végül is egy olyan könyvet eredményezett, amely a bácskai és baranyai népfelszabadító mozgalom történetének elkerülhetetlen forrása. Ha a források felkutatására szánt hat évhez hozzáadjuk azt a majdnem négy évet is, amit Rotbart „személyes tapasztalatgyűjtésén” a Csillagbörtönben

töltött, akkor szabadon állíthatjuk, hogy e könyv alapjaiba egy évtizedes munka és élet épült be. A könyv értékét növeli az a majdnem három évtized is, az érlelés időszaka, amely a személyes élmény és az emlékirat megírása közé ékelődött.

Rotbart könyvének előszavában számszerű kimutatásokat közöl azokról, akikről emlékirata szól. A Szegeden fogva tartott 752 jugoszláv hazafi nemzetiségi összetétele: 563 szerb, 65 magyar, 46 zsidó, 33 ruszin, 23 szlovák és 19 horvát. A Csillagbörtön „védenecsei”, „neveltjei” voltak ők, valójában azonban raboskodásuk egész idején a JKP politikai és ideológiai hatása alatt. Szociális megoszlásuk: 252 gyári munkás és kisiparos, 149 földműves, 130 napszámos, 71 középiskolai diák vagy egyetemista, 49 tisztviselő, 44 kiskereskedő vagy kereskedelmi segéd, 28 ipari tanuló és 29 háztartásbeli. A Szegeden fogva tartott 752 jugoszláv hazafi közül 246-an tagjai voltak a kommunista pártnak, illetve pártjelöltek voltak, 317-en pedig a Jugoszláv Kommunista Ifjúsági Szövetség soraiból kerültek ki. A többi fogoly is, letartóztatása előtt, tevékenyen vett részt az ellenállásban és a népfelszabadító mozgalomban.

A Csillagbörtönben és a háborúban 425-en veszítették életüket. Négyüket kivégezték, tizenheten a börtönben vagy közvetlenül szabadulásuk után haltak meg, tizenhárman, szintén szabadulásuk után, a rendőrséggel, illetve a csendőrséggel folytatott tűzharcban estek el. A Csillagbörtönből a keleti frontra hurcolt hazafiak közül 269-en pusztultak el. Majdnem százan a német haláltáborok áldozatai. A kik életben maradtak, kiszabadultak, vagy a frontokon át a partizán illetve a Vörös Hadsereg egységeihez szöktek, mindannyian folytatták a harcot a fasizmus ellen annak megsemmisítéséig, és sokan vannak a frontokon, elesett harcosok nevét tartalmazó névjegyzékekben. A Csillagbörtönben folytatott ellenállásnak és kitartó eszmei-politikai munkának az értékmérői ezek a tények.

A börtön rácsai mögött folytatott harc izgalmas krónikáját 300 oldalon közli a szerző. Mondanivalóját szívszorító emlékek, dokumentumok, események és adatok teszik izgalmassá. Emlékeinkből felmerülnek a rémuralom képei, a házkutatások, razziák, vesztőhelyek, börtönök, haláltáborok. Ezzel együtt azonban a szabadságért életüket feláldozó hazafiak arcvonásai is. A szorongás, a szenvedés, az önfeláldozás könyve Rotbart emlékirata, de nemcsak azé, hiszen a nyomorúságot, a gyászt, a szenvedést, az éhséget és a kínzó didergést olyan szövegrészek és képsorok váltják fel sokszor, amelyek büszkeséggel emlékeznek az illegálisba és börtöncellákba szorított, de onnét is ellenállásra buzdító kommunistákra, a népfelszabadító háború hőseire. Ezért tekinthető ez a könyv a győzelem, a meg nem alkuvás, a kitartás és a rendíthetetlenleg dokumentumának elsősorban. Ebben rejlik mondanivalójának maradandó értéke és nevelő hatása is. Ezért állíthatom, hogy ez az emlékirat a népfelszabadító háború dicsőséges koráról számos történelemkönyvet

meghalad, és joggal tart igényt arra, hogy a népfelszabadító háború történetéről a jövő nemzedékeit is hitelesen tájékoztassa. És hogy betekintést nyújtson a jelenünket kovácsoló, a szocialista öngazgatást, a testvériséget és egységet, a tartós szabadságot megalapozó egyik forradalmi „műhelybe”.

A gondosan megszerkesztett könyvben az olvasó tájékozódását a számos adat, tény és esemény között megkönnyíti a szegedi börtönben 1941. augusztus 21-e és 1944. október 8-a között lejátszódó fontosabb események időrendi rendszerezése. A Csillagbörtönt megjárt 752 ellenálló Rotbart könyvének névjegyzékében is szerepel. A szerző mindegyikről külön-külön szól, meghatározza születése helyét, szociális és nemzeti hovatartozását, és harcos útját is röviden felvázolja.

A kortárs híradása számos fényképpel és dokumentummal zárul. A képsort a Csillagbörtön fotója nyitja, utána a hősök képmásának egész sora következik, majd kordokumentumok és a letartóztatottak képzőművészeti alkotásai.

GAAL György

TÖRTÉNETEK, MÍTOSZOK, MONDÁK PÁPUA ÚJ-GUINEÁBÓL

Történet a hat asszonyról, akik felmentek a holdba. Népek meséi sorozat, Európa Könyvkiadó, Budapest, 1980

A Népek meséi sorozat rendhagyó kötete a *Történet a hat asszonyról, akik felmentek a holdba*. Mint ismeretes, a szakemberek által végzett gyűjtések egy-egy közösség, etnikai csoport vagy jól körülhatárolható földrajzi, kulturális egység keretein belül maradvá többnyire teljességre törekszenek, és a mesék, mítoszok stb. különféle típusainak széles körű bemutatására törekednek. Rendszerint a közösségek legjobb elbeszélőit szolgáltatták meg; azokat az idősebb, tapasztalt, sokat megélt férfiakat vagy nőket, akik betartják a régi normákat, és gondosan csiszolt mondataikkal, a meseszöveg fordulataival esztétikailag is értékes alkotásokat hoznak létre. Azonban még így is nehezen tudunk válaszolni arra a folklór-szociológiailag izgalmas kérdésre, vajon mennyire általános a mesekincs ismerete, van-e különbség férfiak és nők, fiatalok és öregek tájékozottsága között, vajon mindenki tudhat-e mindent, vagy egyes típusok, meghatározott szövegek ki vannak zárva ismeretükből. Bori Clark mesekötete a fentiekől eltérően állt össze. 1972-től 1976-ig Pápau Új-Guinea második legnagyobb városában, Laeban pszichológusként dolgozott az ottani kórház ápolónőképző iskolájában. A nővéreképző iskolába a köztársaság egész területéről jönnek lányok, akik három éven